MARI LOPONEN

PARATIISIN VALLOITUS

MARI LOPONEN

PARATIISIN VALLOITUS

”Venient annis saecula seris,
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, et ingens pateat tellus,
Tethysque novos detegat orbes,
Nec sit terris ultima Thule.”
Seneca, Medea

Vielä on tuleva aika, jolloin
valtameri hellittää kahleensa
ja nousee esiin suuri maa,
Tethys paljastaa uusia
maailmoja, eikä Thule jää
enää äärimmäiseksi rajaksi.
Seneca, Medeia

Tämä kirja on syntynyt rakkaudesta kirjoittamiseen ja mieltymyksestä luoda historiaa kaunokirjallisesti. Te, jotka jaksatte lukea loppuun asti, olette selvittäneet Hernán Cortésin fiktiivisen hahmon luonteen. Kaksi vuotta kului, ennen kuin onnistuin muotoilemaan Cortésista verrattain mielikuvituksellisen kuvauksen. Te, jotka olette lukeneet tekstiäni pitkälle, voitte todeta monia asioita, jotka on muuteltu imaginaarisesti. Olen luonut mielestäni moniulotteisen kuvan Cortésista, joka on sekä rohkea seikkailija että lahjakas, oppinut henkilö. Sankarilla on ollut hyvä leikitellä nidoksen kuluessa.

Vuodet ovat olleet väkivallan, uskontojen, uuden maailman sekä verenvuodatuksen aikaa, sillä näiden asioiden kanssa olen viettänyt, kun olen laatinut käsikirjoitustani. Kun olen saanut viimein työni valmiiksi, mietin nyt näitä hetkiä. Olen käynyt paratiisin valloitusta pitkän tovin, ja vihdoin voin vapautua aiheesta.

Olen syyllistynyt fiktiivisyydessä todennäköisesti historiallisiinkin virheisiin. Mutta täydellisiä totuuksia on tuskin olemassakaan. Menneisyys on monien historian lehtien tulos, jonka jokainen muistaa tavallaan. Olen tietoisesti yrittänyt antaa Cortésille kasvot, jotka ovat miehen, jonka kirjailija haluaa kuvata mahdollisimman monipuolisesti ja yrittää samalla luoda lukijalle mahdollisimman mielenkiintoisen kertomuksen.

Tutkin Cortésin elämäkerran historialliset faktat tarkoin, ja osa ilmoille suoltaneistani katkelmista on totuuteen pohjautuvaa faktaa, mutta olen itse muovannut kirjan henkilöiden dialogeja toisinaan kuvitteellisesti.

Oli asioita, jotka saivat minut kirjoittamaan keskiajan ja uuden ajan alun historian tapahtumista ja Hernán Cortésin vaiheista. Ensiksi minua viehätti suuresti Hammond Innesin *Conquistadorit - espanjalaiset valloittajat* –teos. Etenkin Innesin kirjan kuvitus kiehtoi minua. Erityisesti vieläkin yksi suosikkimaalauksistani on keskiaukeamalla oleva tuntemattoman espanjalaisen taiteilijan maalaus *Tenoctitlánin valloitus.*

Olen myös tutkinut Pekka Valtosen *Latinalaisen Amerikan historiaa* sekä Valittujen Palojen *Maailmanhistorian suuret löytöretket* – julkaisua, jonka mukaansatempaava, Anja Aatolan suomennos on omiaan herättämään kiinnostusta teemaan. Muita tutkimiani teoksia ovat Cottie Burlandin (teksti) ja Werner Formanin (valokuvat) *The Aztecs: Gods and Fate in Ancient Mexico* sekä Lorenzo Camusson *Kolumbus*. Olen tutustunut hieman William H. Prescottin *Meksikon valloitukseen* sekä Gavin Menziesin *1421: Kun Kiina löysi maailman*. Lähtemättömän jäljen ovat myös jättäneet useat kronikat.

Käyttämästäni aineistosta voin sanoa, että olen tutustunut lähes kaikkiin mahdollisiin valloitusta koskeviin käännettyihin aikalaiskirjallisuuden teksteihin: Olen tutkinut kirjaa kirjoittaessani suomennoksia Bernal Díaz del Castillon *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España* -teoksesta, Cortésin kirjeistä ja Gómaran *Historia general de las Indias*- sekä Oviedon *Historia general y natural de las Indias* – teoksista.

Jotta voi tehdä päätelmiä, saati tekstiä tutkimusobjektista, on selvää, että aluksi minulla oli työtä tutkia ja lukea lähteitä ja historiallisia tietokirjoja, jotta sain tekstin perusrungon tutkituksi.

Tekstissä menneisyydestä yritetään luoda lukijalle kuvaus käyttämällä kaunokirjallista tehostuskeinoa asioiden esittämiseen. Sanojen olisi kerrottava elävästi tapahtumista ja tavoitettava ajan ilmapiiri. Tämä näkökulma on ollut mielessäni läpi koko romaanin.

Olen käyttänyt kirjassani *Paratiisin valloitus* pääosin paikallista oikein-

kirjoitusasua nimissä.

Idea oli ikään kuin nuori puu, joka kasvatti lisää oksia tekstin edetessä. Olen saanut viimein tehtäväni tehdyksi. Paratiisin valloitusta on käyty pitkä tovi, ennen kuin vihdoin voin vapautua henkilöhahmoista, lähinnä Cortésista ja hänen värikkäästä elämästään, johon olen tutustunut.

Kirjoittaja

Avara maasto Extremadurassa kuuluu mitä koruttomimpiin maisemiin, mitä Espanjassa on tarjottavana. Aikanaan saattoi nähdä, miten kukkuloiden asutus oli pääasiassa yksikerroksisia, pikku taloja mukulakivetyksen päällä. Korkeampia kohtia hallitsivat *Belalcazarin* kaltaiset linnoitukset. Mutta syvimmän vaikutuksen alueella tekee maaseutu.

Kun lähti ajamaan rattailla tietä eteenpäin Medellínin kylään, kulkija saapui aukiolle. Täällä saattoi nähdä kivestä rakennetun pienen, vaatimattoman talon. Sen edessä saattoi havaita portin, jonka takaa silmiin pisti puutarha. Portti oli jykevä, ja kun sen avasi, avautui eteen pihapiiri. Se oli silmin arvioiden kolmensadan kyynärän pituinen ja ehkä kahdensadan levyinen. Seutua hallitsi korkeimmalla kohdalla Medellínin keskiaikainen linna. Tämä on kuvailu Martín Cortésin asumuksesta ja alueesta, jota hän vaimonsa ja poikansa Hernánin kanssa asutti.

Oli aurinkoinen syksy. Taivas valaisi talon harjalle kirkasta valoa, kaunis päivänpaiste loi kultaisia säteitään rakennukseen. Helle oli poikkeuksellista koko vuorokauden ajan. Paahde oli vielä voimakkaampaa *siestan* aikaan.

Asiat Medellínin kylässä antoivat Hernán Cortésille monia ideoita. Tulisieluisella soturilla oli monia vaikuttimia, mitkä viittasivat tulevaisuuden rajoja rikkoviin sotiin, tutkimusmatkoihin ja valtataisteluihin, kuten temperamentti, lahjakkuus ja kasvuympäristö.

Cortés syntyi juuri aikakauden kynnykselle, jolloin ainoa korkealle

pyrkivälle henkilölle sopiva toiminta maassaan, *raison d'être*, joka hänellä saattaa olla, oli sotiminen. Tulevan konkistadorin henkilöllisyyden muodostamisen tekee vaikeaksi onnensoturiksi ryhtyneen miehen moninaiset tulkinnat. Kirjoittamaton sivu pelottaa yhtä paljon kuin aikana hirvittäneet vääräuskoiset, maurit.

Ritareiden aika oli ohi. Ihmiskunta oli astumassa uuteen aikaan, joka oli täynnä seikkailijoita ja jossa viisas ja taitava henkilö voisi saavuttaa rikkauksia. Takanaan espanjalaisilla oli kahdeksansataa vuotta kestänyt taistelu islaminuskoisia vastaan Iberian niemimaan vapauttamiseksi. Nyt kaikki oli ohi. Viimeinen maurien linnoitus oli vallattu. Satojen vuosien mittainen sodankäynti oli päättynyt. Rohkealle henkilölle ei ollut vaihtoehtona kuin Italian sodat tai uusi maailma.

Isä Martín Cortés de Monroy toivoi kovasti, että hän voisi kasvattaa lapsestaan oppineen. Salamancan yliopisto oli maan parhaita oppilaitoksia, erittäin vanha ja arvostettu opinahjo. Sen sijaan Cortésia uuden maailman löytämisen alkuajoista lähtien kiinnosti löydetty maa Atlantin takana.

Salamancassa Cortés luki lakia ja kieliä, latinaa, josta hän ajatteli voivansa hyötyä myöhemmin. Sittemmin levoton ja rauhaton nuori Cortés palasi kotiinsa. Aktiivinen ja kunnianhimoinen luonne kärsi Salamancan oppineiden joukossa. Hän saattoikin pitää rahapulaa verukkeena paluuseensa.

Cortés *"oli kookas ja hyvävartaloinen, voimakasraajainen... Jos hänellä olisi ollut pitemmät kasvot, hän olisi ollut kauniimpi, ja hänen silmissään oli eräänlainen hellä mutta samalla vakava katse."*

Toimeton Cortés oli saapunut opintojensa päätyttyä Cadizín humalluttavaan ilmapiiriin. Kaupungin asemakaava kapeine ja sokkeloisine katuineen noudatti mitä suurimmin islamilaisen ajan perintöä. Reitit olivat mutkittelevia sekä tiheään rakennettuja, mikä tarjosi suojaa paitsi polttavalta auringolta niin Atlantin voimakkailta tuulilta.

– Uudessa maailmassa on jotain, jonka haluaisin nähdä. Rikkauksia, kultaa, en vielä tiedä mitä. Maailman kartoitus on tieteellisesti lapsenkengissä. Genovalainen vaati oikeutta epäillä miltei kaikkea tietoa His-

paniolasta. Kolumbuksen kuvailemat ihmiset eivät voi olla idän maista. Kun lukee valtameren amiraalin ja hänen kolmen laivansa matkasta, niin se ei tue teoriaa, että hänen kohtaamansa henkilöt olisivat kiinalaisia.

Jo portugalilainen merenkävijä Henrik Purjehtija oli kehittänyt koulun, jossa opiskeltiin arabialaisia tieteitä. Jos vanha, arvokas paikka löydettäisiin, niin muslimien pariin oltaisiin voitu hyökätä kahdelta suunnalta. Tämä ei toteutunut. Vaikutuspiiri sijaitsi maailmamme tuntemattomalla osalla.

Tiedettiin, että Kolumbuksen ajatuksissa oli merkillinen yksityiskohta, johon Cortés ei voinut osallistua. Kun Kolumbus määrittelee uuden maan olevan Japani tai Kiina. Mantere oli selvästi erillinen. Cortés tiesi, että Kolumbus ei ollut ensimmäinen eurooppalainen lännessä sijaitsevassa maassa.

Kaikesta voi päätellä, että Kolumbus oli tutustunut Marco Polon kuvauksiin Kiinasta. Marco Polon kirjan luvussa 28 kerrotaan Gouza-nimisestä kaupungista. Se nimi esiintyy Marco Polon matkakertomuksen eri kielisissä versioissa eri nimellä. Venetsialaisessa vanhassa kirjallisuudessa se esiintyy Gio-guna. Pariisin latinalaisessa toisinnossa Gio-guyna ja baselilaisessa Geo-gui. Marco Polon kertomuksissa Gouza oli varakas kaupunkikeskus, jossa kudottiin kultakankaita. Mielikuva on voinut jäädä Kolumbuksen mieleen kummittelemaan. Metropoli on myöhemmin todettu Tso-Tsheuksi, joka on noin 120 kilometrin päässä Pekingista. Monet Kiinan matkailijat ovat kuvanneet elävästi aluetta.

Sitten tapahtui jotain, mikä muutti historiaa. Ovando varusti parhaillaan kolmenkymmenenkahden aluksen laivastoa 1502. Sattumalta hän joutui tekemisiin Hernánin isän Martín Cortés de Monroyn kanssa.

Nuoren tulevan konkistadorin olotila oli sekava, kun hän saattoi uudelleen päästä kiinni tavoitteestaan. Unelma uudesta maailmasta leijui nyt hänen yläpuolellaan kuin kangastus, jota tuli tavoitella. Ovando oli Cortésia kohtaan ymmärtäväinen, keski-ikäinen, rehti ja luotettava mies. Juuri nimitettynä kuvernöörinä Ovando päätti ottaa nuoren Cortésin mukaan Hispaniolaan. Hän tarjosi nuorukaiselle myös *repartimienton* johtajuutta.

Mutta 17-vuotias Cortés jää retkikunnan ulkopuolelle, kun hän oli pudonnut muurilta tai katolta. Hän pakeni naimisissa olevan naisen talosta ja loukkasi itsensä, eikä nuori Hernán kyennyt nousemaan laivaan.

Atlantin pintaa liikkui karaveli. Se liukui pitkin vedenpintaa kuin joutsen: siivet koholla, nopeasti ja sirosti, uurtaen jälkeensä kuultavan vanan. Juuri hetki sitten oli ollut valtava myrsky, joka riepotteli alusta. Mutta myrskyn jälkeen miehistö heräsi miltei haaksirikon jälkeen – laivan selvitessä ehjänä tyveneen – ikään kuin vahvasta horroksesta. Vapisevin käsin uupuneena purjeiden liikuttamisesta, joukko oli toiveikas retken suhteen.

Elämä laivoilla oli säiden armoilla tuskailua. Hernán Cortésilla oli onnea, kun merimiehet olivat taidokkaita korjaamaan pitkien purjehdusten aikana syntyneitä vaurioita. Perillä rannassa alusta olisi pakko kallistaa, tilkitsemistä varten. Cortés havahtui merenkävijän tuskaiseen arkeen. Päivä sai hänet kokemaan raskaan todellisuuden ulapalla.

Saattueen päämääränä oli Santo Domingo, jonne saapuminen myrskyn jälkeen viivästyi. Cortés oli kuullut kertomuksia lännessä sijaitsevasta kultaisesta kaupungista, ja hän tiesi juuri rohkeutensa ja kunnianhimonsa ajavan hänet tuntemattomaan maailmaan. Maan kolkan rikkauksista lumoutuneena hän jaksoi jatkaa vaikeaa matkaansa.

Luotsitietous oli hataraa, ja alueet olivat merenkävijöille yhä melko tuntemattomia. Laivue eteni ja kynti merta tunnista toiseen.

Tiimalasi käännettiin neljän tunnin välein, ja vahtia vaihdettiin säännöllisin väliajoin. Laivue tiesi nopeiden merivirtojen seurailevan Hispaniolan rannikon monia lahtia. Kun viikko vaihtui, miehistö oli purjehtinut myrskyn jälkeen pitkään ilman, että he olisivat nähneet maata.

Pitkän eristyneisyyden vaikutukset alkoivat tuntua joukossa. Ruokatavarat olivat vähissä, samoin raikas vesi. Jotkut alkoivat ehkä hiukan levottomasti pelätä, mihin he joutuisivat. Pelokkaimmat epäilivät uuden maailman rikkauksia. Cortés ei ollut kuulevinaankaan puheita, vaan hän halusi purjehtia määrätietoisesti länttä kohti, vaikka he olivat monta

RETKI KONKISTADORIN MAAILMAAN

Nuorta, kunnianhimoista Hernán Cortésia kiehtoo kaukainen, tuntematon maailma meren takana. Kolumbuksen löytämä Tierra Nueva lupaa suuria, ja pian nuorukainen jättää vanhan elämänsä taakseen. Matka kuvernöörin sihteeristä historian merkittävimmäksi konkistadoriksi alkaa, kun Cortés valitaan Jukatanille suuntaavan ratkaisevan retkikunnan johtajaksi.

Meksikon viidakossa ja sen polttavassa kuumuudessa punotaan juonia, solmitaan liittoja, käydään verisiä taisteluita ja löydetään tarumaisia aarteita. Cortés osoittaa nopeasti poikkeuksellisen lahjakkuutensa, mutta myös häikäilemättömän määrätietoisuutensa.

Paratiisin valloitus on henkeäsalpaava historiallinen kertomus miehestä, joka uhmasi kuolemaa, johti joukkonsa mahdottomalta tuntuvaan voittoon ja muutti maailmanhistorian kulun peruuttamattomasti.

9 789528 947837